

Γνωμικά για τη σιωπή

1. Διαβάστε τις παρακάτω επιγραμματικές φράσεις για τη σιωπή. Ποια σας κάνει εντύπωση και για ποιο λόγο;

Γυναιξί πάσαις κόσμον η σιγή φέρει (Σε όλες τις γυναίκες η σιωπή είναι στολίδι).

Μένανδρος, ποιητής 4ος π.χ. αιώνας

Στις γυναίκες αρέσουν οι σιωπηλοί άντρες. Νομίζουν ότι τις ακούν.

Marcel Achard, Γάλλος συγγραφέας, 1899-1974

Μόνο η σιωπή είναι μεγαλειώδης. Όλα τα άλλα είναι αδυναμία.

Alfred de Vigny, Γάλλος συγγραφέας, 1797-1863

Αν το A είναι η επιτυχία, τότε ο μαθηματικός τύπος είναι $A=X+Y+Z$, όπου X ίσον δουλειά, Y ίσον παιχνίδι και Z ίσον να κρατάς το στόμα σου κλειστό.

Albert Einstein, Γερμανοεβραίος Φυσικός, 1879-1955

Οι λέξεις δεν έχουν σημασία, όταν αναγνωρίζεις τις προθέσεις.

Isabelle Allende, Χιλιανή συγγραφέας, 1945

Οι πιο σιωπηλοί άνθρωποι είναι αυτοί που έχουν σε μεγάλη υπόληψη τον εαυτό τους.

William Hazlitt, Άγγλος δοκιμιογράφος και κριτικός, 1778-1830

Όποιος δεν μπορεί να καταλάβει τη σιωπή σου, δεν μπορεί να καταλάβει ούτε τα λόγια σου.

J.R.R. Tolkien, Άγγλος συγγραφέας, 1892-1973

Για τα πράγματα που δεν μπορείς να μιλήσεις, πρέπει να σιωπάινεις.

Ludwig Wittgenstein, Αυστριακός φιλόσοφος, 1889-1951

2. Ποια κοινά χαρακτηριστικά παρουσιάζουν τα αποφθέγματα, οι αφορισμοί, τα γνωμικά και τα ρητά, σύμφωνα με τους παρακάτω ορισμούς; Διακρίνετε κάποιες διαφορές;

Απόφθεγμα: γνώμη που διεκδικεί καθολικό κύρος και που είναι επιγραμματικά διατυπωμένη, γνωμικό που συνήθως αποδίδεται σε κάποιον μεγάλο άνδρα ή συγγραφέα, όπως π.χ. «Η αρχή είναι το ήμισυ του παντός». **Αφορισμός:** σύντομη κρίση ή άποψη που διατυπώνει κάποιος με επιμονή, χωρίς όμως τις απαραίτητες αποδείξεις: Μιλάει πάντα με αφορισμούς.

Γνωμικό: σύντομη φράση που εκφράζει, συχνά χωρίς μεταφορά, μια πρακτική αλήθεια, δίνει περιληπτικά μια λογική αρχή, έναν κανόνα συμπεριφοράς ή κάνει μια ψυχολογική παρατήρηση: Συνηθίζει να μιλά με γνωμικά και παροιμίες.

Ρητό: φράση σύντομη και επιγραμματική που εκφράζει με κατηγορηματικό τρόπο μια αλήθεια και υποδεικνύει ή επιτάσσει ορισμένη στάση ζωής ή συμπεριφορά· απόφθεγμα, γνωμικό: Αρχαία ρητά.

Ορισμοί από το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#).

Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη

3. Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω ορισμούς, να επιλέξετε δύο από τις επιγραμματικές φράσεις για τη σιωπή και να συζητήσετε σε ομάδες: Ποια γνώμη προβάλλεται ως αξίωμα; Συμφωνείτε με αυτή τη γνώμη; Αν συμφωνείτε, νομίζετε ότι έχει πράγματι καθολικό κύρος; Να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.

4. Να εργαστείτε τώρα ατομικά, για να ασκήσετε κριτικό έλεγχο σε κάποια επιγραμματική φράση, που κατά τη γνώμη σας προβάλλει σαν απόλυτη αλήθεια μια άποψη που ισχύει μερικώς. Να τεκμηριώσετε τη γνώμη σας με επιχειρήματα σε ένα σύντομο κείμενο (15-20 σειρών). Για την αξιολόγηση του επιχειρήματος βλ. σχετικά και [Έκφραση- Έκθεση Γ' λυκείου, σ. 17.](#)

 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

5. Να διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα σχετικά με τη χρήση των αποφθεγμάτων σε διάφορες εποχές και να συζητήσετε σε ομάδες:
 - Σε ποιους παράγοντες αποδίδει ο συντάκτης το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα αποφθέγματα σε ορισμένες εποχές;
 - Νομίζετε ότι ο συντάκτης του κειμένου, το οποίο προέρχεται από ιστοσελίδα αφιερωμένη σε συλλογή γνωμικών, είναι υπέρ ή κατά της αξιοποίησης των αποφθεγμάτων; Διακρίνετε κάποια αντίφαση σε όσα γράφει;
 - Ποια είναι η δική σας γνώμη για τη χρήση των αποφθεγμάτων; Γιατί καταφεύγουν κάποιοι σε αποφθέγματα και σε ποιες περιστάσεις τα χρησιμοποιούν;

[...]Το ενδιαφέρον για τα ρητά και τα αποφθέγματα φαίνεται ότι σημειώνεται σε δύο διαφορετικές φάσεις της πνευματικής εξέλιξης των λαών: Μια πρώτη, όταν η καλλιέργειά τους βρίσκεται στην αρχή της και μια δεύτερη, όταν αρχίσει να ξεπέφτει. Στην αρχή το ανθρώπινο πνεύμα δεν είναι ακόμα σε θέση και αργότερα δεν έχει πια τη διάθεση να επιδίδεται σε διαλεκτική και σε βάθος έρευνα της γνώμης που του προσφέρεται. Προτιμά την κατηγορηματική κατάφαση που δεν προϋποθέτει ανάλυση και αιτιολόγηση. Γι' αυτό καταφεύγει στα γνωμικά. [...]Στη σημερινή εποχή δεν υπάρχει η υστερία που σημειώθηκε στις παραπάνω περιόδους, αλλά φαίνεται πως υπάρχει και πάλι ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για αποφθεγματικές φράσεις. Ένας λόγος είναι σίγουρα αυτός που αναφέρθηκε πιο πάνω: η έλλειψη διάθεσης και κουλτούρας –ίσως και χρόνου- για μια σε βάθος ανάλυση της γνώσης και της γνώμης. Και η ευκολία που υπάρχει στην απομνημόνευση αποσπασμάτων σε σχέση με την προσπάθεια που απαιτείται για συστηματική μελέτη θεωριών και μεγάλων έργων.

Πέρα όμως από αυτήν την απαξιωτική για τα γνωμικά άποψη, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι συντρέχει πλέον και ένας άλλος πολύ σοβαρός λόγος: ο όγκος της πνευματικής παραγωγής όλων των περασμένων αιώνων, όπως και ο όγκος των πληροφοριών που παράγεται καθημερινά είναι πια τόσο μεγάλος, που μόνο αποσπασματικά μπορεί να γίνει γνωστός. Επομένως, η σταχυολόγηση των σημαντικών φράσεων και η αποθησαύριση της σκέψης γίνεται μονόδρομος για τους εραστές της γνώσης. Και γι' αυτό παραμένει ζωντανή η αγάπη των ανθρώπων –των φιλομαθών τουλάχιστον ανθρώπων - για τα γνωμικά και εξακολουθεί να υπάρχει η ανάγκη για τη δημιουργία ανθολογιών και ιστοσελίδων όπως το www.gnomikologikon.gr.

[Γνωμικολογικόν](#)

6. Διαβάστε τους παρακάτω δύο αφορισμούς που έχουν σταχυολογηθεί στην ιστοσελίδα «[Γνωμικολογικόν](#)». Ποιο είναι το νόημα του καθενός; Διακρίνετε κάποια ασάφεια;

Ένας άνθρωπος χωρίς λόγια είναι ένας άνθρωπος χωρίς σκέψη.

John Steinbeck, Αμερικανός συγγραφέας, 1902-1968 *Στο τέλος δεν θα θυμόμαστε τα λόγια των εχθρών μας, αλλά τη σιωπή των φίλων μας.*

Martin Luther King, Αφροαμερικανός ηγέτης, 1929-1968

7. Με αφόρμηση τα συγκεκριμένα παραδείγματα, να συζητήσετε το θέμα της σταχυολόγησης αποφθεγμάτων ή αφορισμών. Με ποιους τρόπους μπορεί να γίνει; Τι πρέπει να προσέχει ο υπεύθυνος για τη σταχυολόγηση, ώστε να αποδίδεται πιστά η σκέψη του ατόμου που διατύπωσε την επιγραμματική φράση;
8. Συζητήστε, με την ευκαιρία, και για τη συνήθη πρακτική να χρησιμοποιούμε αποσπάσματα από ένα κείμενο. Για ποιους λόγους εφαρμόζουμε αυτή την πρακτική; Τι πρέπει να προσέχουμε, όταν απομονώνουμε ένα σύντομο απόσπασμα από ένα κείμενο; Για την πληρότητα της πληροφόρησης βλ. [Έκφραση-Έκθεση Β' λυκείου. σ. 65.](#)

 ΧΡΗΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

Το παρακάτω παράδειγμα, που αφορά την απομόνωση ενός στίχου του Καβάφη, είναι χρήσιμο για τη συζήτησή σας.

Μία ενδιαφέρουσα, αν και μάλλον αμφιλεγόμενη, καμπάνια βρίσκεται σε εξέλιξη στην Αθήνα, με λεωφορεία, τραμ, τρόλεϊ, τρένα και μετρό να «ντύνονται» με στίχους του μεγάλου ποιητή Κωνσταντίνου Καβάφη. [...] Ωστόσο, η καμπάνια αυτή έχει συναντήσει ήδη κάποιες έντονες αντιδράσεις, κυρίως για τον στίχο «Είν' επικίνδυνον πράγμα η βία», για τον οποίο σχολιάζουν πως εκλαμβάνεται εσφαλμένα πως αναφέρεται στη βία, ενώ στο έργο του Καβάφη αναφέρεται στη βιασύνη (Ίσως δεν έφθασεν ακόμη ο καιρός/ Να μη βιαζόμεθα/ είν' επικίνδυνον πράγμα η βία).[...]

[diastixo.gr. 19/10/2013](http://diastixo.gr/19/10/2013)

9. Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από τη συζήτηση για τη χρήση των αποσπασμάτων, να γράψετε μία εργασία για τη ζωή και για το έργο του Καβάφη, αξιοποιώντας σχετικά αποσπάσματα από διάφορα κείμενα, καθώς επίσης και από τα ποιήματά του.
10. Ένα γνωμικό ή ένα απόφθεγμα συνοψίζει συχνά μια άποψη, έναν κανόνα συμπεριφοράς ή και μια στάση ζωής. Ανατρέξτε στην ιστοσελίδα «[Γνωμικολογικόν](#)» και επιλέξτε κάποιο γνωμικό ή κάποιο απόφθεγμα που σας εκφράζει. Να αναπτύξετε γραπτώς τις σκέψεις σας. Εξηγήστε την επιλογή σας: Γιατί είναι σημαντικό για σας το συγκεκριμένο γνωμικό; Πώς σχετίζεται με τον χαρακτήρα σας; Ποιες αξίες εμπεριέχει;

 ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

11. *Νά τι πιστεύω, νά πώς θα ήθελα να ενεργώ.*

Προσπαθήστε να καταγράψετε με τη μορφή επιγραμματικών φράσεων κάποια από τα βασικά πιστεύω σας και κάποιους κανόνες συμπεριφοράς που θα θέλατε να ακολουθείτε.

12. Κάποιοι, στην προσπάθειά τους να υποστηρίξουν μια άποψη, χρησιμοποιούν αποφθέγματα ή ρήσεις διάσημων προσώπων, που θεωρούνται αυθεντίες. Ένας ομιλητής, για παράδειγμα, στην προσπάθειά του να πείσει ότι βασικός παράγων επιτυχίας είναι να κρατάς το στόμα σου κλειστό, επικαλείται τον παρακάτω αφορισμό του *Einstein*: *Αν το Α είναι η επιτυχία, τότε ο μαθηματικός τύπος είναι $A=X+Y+Z$, όπου Χ ίσον δουλειά, Υ ίσον παιχνίδι και Ζ ίσον να κρατάς το στόμα σου κλειστό.* Με ποια επιχειρήματα θα μπορούσατε να θέσετε σε αμφισβήτηση: α) την άποψη που υποστηρίζει ο ομιλητής και β) τον τρόπο που επιλέγει, για να τεκμηριώσει την άποψή του;

 ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΥΘΕΝΤΙΑ

13. Να συζητήσετε σχετικά με την επίκληση στην αυθεντία:

- Σε τι συνίσταται η δύναμή της ως τρόπου πειθούς;
- Σε ποιες περιπτώσεις ενέχει λογικό σφάλμα;
- Με ποιες προϋποθέσεις μπορεί να είναι θεμιτή ή και επιβεβλημένη η χρήση της; Σχετικά με την επίκληση στην αυθεντία βλ. [Έκφραση-Εκθεση για τη Γ' λυκείου, σ. 45.](#)

14. Να οργανώσετε σε ομάδες μια έρευνα για την επίκληση στην αυθεντία σε διάφορα είδη κειμένων, π.χ. σε διαφημίσεις, σε πολιτικούς λόγους, σε δοκίμια, σε επιστημονικά άρθρα κ.ά.

Βλέπε και Ε. Παπανούτσος, [«Ο πυκνός και λιτός λόγος»](#). Έκφραση-Εκθεση Β' Λυκείου, σ. 279-280.

Lam Pham Houg, *Silence*